

Цивилизационен сблъсък. Религия. Тероризъм.

Съвременният свят живее под знака на глобалния тероризъм..

Мюмюн ТАХИР

Това означава, че светът е разделен на две части, всяка една от които вижда опасност за своето съществуване и оцеляване в лицето на другата. Сам по себе си този факт предполага нов подход, по-различен от този, с който сме свикнали през последните десетилетия, за чието формиране голяма роля играят редица фактори.

Например според Збигнев Бжежински терористичните актове в света произтичат в известна степен от културни и религиозни различия. Той смята, че тези различия трябва да бъдат отчетени и смекчавани в границите на възможното. А главната теза на Самюъл Хънтигтън е, че „културата и културната идентичност, която в най-широк смисъл е цивилизационна идентичност, формират моделите на обединяване, дезинтеграция и конфликти в света от времето на Студената война”. Той предполага, че в „периода след Студената война най-значимите различия между народите вече не са от идеологически, политически или икономически характер, а от културно естество” .

Конфликтът между културите по същността си е конфликт на различни интереси, светогледи и ценностни системи. Известно е, че различните цивилизации имат различни приоритети по отношение на гражданите и на държавата, на правата и задълженията, на отговорностите, на свободата. Разликите в приоритетите в крайна сметка определят и основополагащата разлика по отношение на цената на човешкия живот. Тази цена е различна в различните държави.

Религиозните убеждения могат да се окажат една от сериозните пречки за разбирането на другите култури. Затова трябва да се търси по-дълбоко разбиране на противостоящите фундаментални религии и пътища за тяхното взаимодействие. За специалистите, които се интересуват от тази проблематика, е известно, че отдавна се говори за необходимостта от помирение и примирение. Разбира се, че този процес е невероятно сложен. Религиите могат да намерят общото помежду си в това например, че и трите религии почитат Авраам като свой прародител. Авраам означава Баща на народите. Той не е юдей, не е християнин, не е мюсюлманин, той е просто човек, посветил се на Бога.

И в миналото неведнъж, а и днес в преобладаващи случаи основните източници на конфликти не са главно политически и културни, а преди всичко икономически. Източник на финансовата и икономическата криза началото на век, например, е нарушената хармония между начина и способността на човека да създава материални и духовни блага и начина и способността на човека по разумен, справедлив и съзидателен начин да разпределя и използва тези блага в световен мащаб и в мащабите на своята страна. България няма сериозни политически сили, които да са под влияние на ислямски фундаментализъм, опитващи се да използват религията за политически цели. Но ние днес живеем в глобален свят, в който огромно количество процеси вътре в страната са все по-зависими от външните въздействия и от острите противоречия на

този глобален свят. Страната ни е на границата между Близкия Изток и Европа. Възходът на насилието в глобален план, мотивирано или легитимирано с помощта на религията и по-специално на исляма, макар и неговите причини да са икономически и политически, е тенденция, която не може да бъде пренебрегвана”, смята Васил Проданов.

В съвременния свят са налице две универсални цивилизации – порочна, несправедлива, от една страна, и от друга – хуманистична, справедлива, съзидателна. Смятам, колкото и наивно да прозвучи, че основният сблъсък на нашето съвремие е между тези две цивилизации. Пред нас се явяват два свята на една и съща планета – един бърз и един бавен, които се въртят в противоположни посоки. Единият все още се мъчи да се справи с глада, другият – обхващащ Америка и части от Европа и Азия, навлиза в киберпространството. Всеки ден Америка произвежда все повече и повече частици от една напълно нова цивилизация, която все повече се отдалечава от останалия свят. Пропастта е не само в богатствата и технологиите, а и в начина на мислене, пише Ричард Капушчински, международен кореспондент и литературен журналист. Това е големият проблем за бъдещето на човечеството.

Живеем в свят с все по-голямо икономическо разделение както между отделните държави, така и вътре в тях. Разликата в доходите на глава от населението в индустриалния и в развиващия се свят не само не намалява, а и е нараснало тройно между 1960 и 1993 г. – 4700 на 14 400 щ.д. В момента чистото богатство на 358-те най-богати хора се равнява на сбора от доходите на най-бедните 45 % от населението на Земята – 2,3 млрд. души. Ако сегашните тенденции се запазят, икономическото неравенство ще се превърне от несправедливо в нечовешко, от неприемливо в непоносимо, отбелязва Джеймс Густав Спет, ръководител на Програмата за развитие на ООН. Световният капитал е заинтересован от откриването на привлекателни условия за печалби – ниски данъци, ниски надници, уплашена или успокоена работна ръка, лесно получавани заеми, високи субсидии, ниски лихви и т.н. националната държава, изглежда, не се интересува. Както пише Зигмунд Бауман, милиардерите свирят, светът танцува. Неоспорим факт е, че капиталът и собствеността сами по себе си са атрибути на обществения прогрес. Те стават източник на антагонизъм и конфликти само тогава, когато престанат да функционират по законите на хуманистичната цивилизация. Тя е основана върху една глобална етика, устойчиво развитие, висока духовност, а справедливостта е нейна основополагаща ценност и принцип на обществения живот. В едно нормално общество не може да има гладни и онеправдани, които поради това се лишават от живот, когато едно малцинство се изгражда от преяждане и разточителство.

За страните от т.нар. Трети свят вярата, че националната независимост е равнозначна на икономическа независимост, се оказва утопична и напълно нереалистична. Затова в много страни започна да се придава все по-голямо значение на старите ценности и засилване на културната идентичност. Традициите и религиите станаха единственият им подслон, смята Капушчински.

Според Махмуд Хюсеин (псевдоним на двама египетски интелектуалци – Багхат Елнади и Адел Риффат) безработицата обхваща половината от населението на страните от Юга, а бъдещето е все по-безперспективно дори за хората с висше образование. И необходимото социално-икономическо равновесие няма да се изгради в нито една арабска или ислямска страна (с изключение на богатите на нефт), докато условията в

света не се променят.

Войната в Залива, която докара чужденците в близост до свещените религиозни центрове в Саудитска Арабия, даде огромен тласък на религиозното движение в Северна Африка не само сред масите, но и сред елита, смята Хасан Ал Тураби, водач на Ислямитския национален фронт на Судан. Това е сблъсък на икономически интереси, а не на религии, смятат много наблюдатели. Не може да се изнася демокрацията там, където ценностите са други.

.Убийствата на интелектуалци и чужденци в Египет и Алжир, както и многобройните смъртни присъди срещу писатели, идват от практика, смятана за отминала. Тези действия разкриват, че фундаменталистите са приковани към чужд за съвременния човек свят. страните, където фундаментализмът е обхванал университетската младеж, шокирани откриваме, че студентите фундаменталисти са мнозинство в научните институти. Тази ситуация учудва западните наблюдатели, убедени, че научната мисъл в същността си е модерна. Очаква се мнозинството фундаменталисти да са сред юристите и писателите, тъй като хуманитарните и социалните науки за разлика от точните могат да осъществяват приемствена връзка с миналото”, отбелязва Фарид Шарфи, изявен учен от Северна Африка. Той смята, че парадоксът е привиден. ащото се оказва, че фундаменталистите са по-многобройни в инженерните, отколкото в другите факултети. Значи в по-голяма степен те са потребители на резултатите от науката, а не нейни създатели. Следователно ислямските фундаменталисти искат да управляват обществото с идеите на миналото и с техническите средства на настоящето. името на това неизменно позоваване на свещеното научното познание се изопачава. Пак в името на същото неотменно позоваване на свещеното свободата на изразяване и въображението се свеждат до осъждането на писатели на смърт”, продължава Шарфи и допълва, че ако ислямът не успее да отдели знанието от вярата, ще се откъсва все повече от останалия свят.

Известно е, че съществува вътрешна връзка между загубата на опорните точки и възхода на митовете за произхода. Индустриализацията води до разместване на населението чрез напускане на селските райони, до промяна в характера на заетостта, до имиграция и емиграция на работна ръка, до увеличена социална мобилност. именно поради разместванията на населението в индустриалните страни стремежът към пренасочване на въображението е неуморимо чрез движения към регионализация или етническа принадлежност”, пише Режи Дебре, френски писател и философ. В аграрните страни съществува не по-малко разтърсващо завръщане към източници на идентичност, разрушени от технологичната стандартизация. Модернизацията на икономическите структури в по-голяма степен поощрява, отколкото опровергава архаичните настройки на духа. „Религията в крайна сметка се оказва не опиум за хората, а витамин за слабите. Как може да се отклони беднякът от поемането на този витамин, ако демократичните държави не са в състояние да предложат друга мистика освен материален напредък”? задава въпрос Дебре. За да запълнят празнината между мечтите и реалността, хората се вкопчват в това, в което най-много вярват: своята културна идентичност и религия.

Времето, в което живеем, се характеризира и с това, че все по-могъщи икономически групировки се превръщат в мощна икономическа олигархия, която заплашва цели държави, нации и култури. При това положение светът се моделира по подобие на раздвояването на света на бедни и богати, което се наблюдава не само в отделните

държави, но и в световен мащаб. Това очевидно лишава отделни политици, държавници и политически сили от реалното управление на обществото и заменя всички останали и известни на човечеството форми на държавно управление с диктатура на парите и богатството.

Терористичните актове показват упадък на властта. Много от терористичните групировки имат много повече пари от много държави. „Държавата вече не е единствената, която може да притежава оръжия за масово унищожение от името на „масите“, сега те могат да бъдат притежание на отделна личност или на малка група, ако разполага със съответната информация. А тя е все по-достъпна”, подчертава Алвин Тофлър. Сегашните терористични актове се различават от старите форми на тероризъм, които предизвикват разрушение, но убиват или осакатяват не повече от 30-50 души. С напредък на употреба на химично и биологично оръжие от терористичните групировки, включително дистанционно детрониране на бинарни оръжия, десетки хиляди хора могат да бъдат пометени с един удар. „Имаме данни, че терористични структури се готвят да се разширят на Балканите. България не бива да се изключва”, казва в интервю за в. от 16 юни 2004 година генерал Кирчо Киров, директор на Националната разузнавателна служба. Според него за това има почва в България. Защото „тук има наличие на сериозен религиозен потенциал, както и на структури на организираната престъпност. Те пък са свързани с изключително висока степен на корумпираност на хората, които гравитират около тях, а възможността за корупция предполага добра основа за „закупуване” на лица, които могат потенциално да се поставят в услуга на терористични структури”, подчертава ген. Киров. В същия дух са и думите на Робърт Клифърд, шеф на офиса на ФБР в Атина: „Запахата за стабилността на България и на други страни по света идва не само от терористичните групировки, но и от корумпирани съдии, които взимат подкупи от представителите на организираната престъпност”. Престъпните групировки ще са най-голямата заплаха в Европа през 2025. Това предвижда прогнозата „Глобални тенденции 2025: Променилият се свят” на американския Национален съвет по разузнаване (NIC). Докладът представлява прогноза за глобалното развитие до 2025 година и предупреждава, че някои държави са изправени пред опасността да бъдат овладени и управлявани от престъпни групировки. Причината е, че евразийските транснационални организации, процъфтели покрай намесата си в бизнеса с горива и полезни изкопаеми и стават все по-могъщи и разширяват дейността си.

В допълнение към управлението на средствата за насилие, исторически държавата имаше контрол и върху своята валута и пазар. Държавата може и днес да разполага с всичко това или с част от него, но съществуват и контрасили, които също го притежават и са извън контрола на която и да е държава. Тези бездържавни контрасили обхващат от световните капитали и пазарите на ценни книжа до Интернет, Си Ен Ен и Ем’Ти Ви, от католическата църква до религиозните секти, наркотрафикантите, международните граждански организации, като „Грийнпийс” и етническите мрежи, завладели целия свят, подчертава Алвин Тофлър.

Тази зараждаща се реалност изправя демократичните общества пред конкретен проблем. Ако държавата има монопол върху използването на сила и репресии, вероятно може да смачка всяка заплаха на територията си, поне за известно време. Но демократичните общества ограничават употребата на такава сила от държавата.

Когато става дума за Балканите, трябва да се отбележи, че се налага необходимостта

от постигане на консенсус за Нова балканска етика, основана на ценности, които ще осигурят разбирателство и добросъседство между балканските народи, както и ще допринесат за стабилността в нашия регион.

Новата балканска етика предполага:
широка интеграция с Европа, запазвайки своята културна самобитност и държавност;
демократия, основана върху социална, икономическа и културна интеграция;
търпимост и взаимно зачитане на различията като проява на единство на многообразието на националната самобитност на народите;
основен и единствен критерии за равенство във всички области на живота са равнопоставеността и равностойността на гражданите;
утвърждаване на разбирането, че етническият произход, вероизповеданието и произтичащите от тях специфични обичаи, нрави и други характерни черти са личен избор на всеки гражданин на дадена страна и че независимо от тези различия всички те представляват съответната общност и принадлежат на съответната държава и т.н.;
миналото да бъде предавано на идващите поколения не по начина, който да оправдава противопоставянето на народите;
прилагане на принципа на Европейския съюз – да бъдем различни в своята единност.
От казаното се налагат някои изводи с фундаментално значение. Първо. Светът трябва да се опълчва не срещу глобализацията, защото тя е обективен процес и не съществува от вчера. Тя е реалност. Трябва да се поведе обща борба срещу всякакви проявления на фундаментализма и световния тероризъм. Второ. Главният източник на конфликти днес е задълбочаващата се пропаст между бедността и богатствата в глобален и регионален мащаб. Трето. Въпросът за пътищата за предотвратяване на конфликтите трябва да се търси в ликвидиране на първоизточника му.

Литература:

В. „Литературен форум“, бр.36/477/, 06.11-12.2001.

Хънтингтън, с. Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на световния ред. С. 1999.

Кончаловски, А. Възвисяваща лъжа. С. 2004.

Загоров, О. Н. Йорданов. Политика. Власт. Сигурност. С. 2002.

В. 16 юни 2004, 19 юни 2004, 22 ноември 2008.

Новият световен ред. С. 1999.

Проданов, В. Има ли опасност от ислямски фундаментализъм и тероризъм в България.

– В:-Рискове за България от ислямски фундаментализъм и тероризъм. С. 2005.